

Obraz M. I. Rupnika „Toto tajomstvo je veľké“

Predstavenie obrazu

Oficiálnym obrazom Svetového stretnutia rodín 2022 je zobrazenie výjavu zo svadby v Káne Galilejskej s názvom „Toto tajomstvo je veľké“ (viď príloha). Autorom diela je umelec a teológ, jezuitský páter Marko Ivan Rupnik, riaditeľ Centra Aletti, ktoré je súčasťou Spoločnosti Ježišovej.

Dielo, na ktorom prevládajú teplé farby, má rozmery 80x80 cm a bol vytvorený vinylovými farbami na sadre nanesej na drevo. Ako pozadie obrazu bola zvolená epizóda svadby v Káne Galilejskej.

Výjav z príbehu svadby v Káne Galilejskej predstavuje na obraze päť postáv: na ľavej strane sa objavujú nevesta a ženích zahalení závojom, ďalej sluha, ktorý nalieva víno a podľa starokresťanskej ikonografie má tvár svätého Pavla. Ten rukou odťahuje závoj a v súvislosti so sobášom zvolá: «Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi» (Ef 5, 32). Ďalšie dve postavy predstavujú Krista a jeho nevestu Cirkev.

Interpretácia, ktorá vychádza z obrazu, je založená na veľkom cirkevnom otcovi Jakubovi zo Sarugu. Keď sa v knihe Genezis hovorí: „Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke, a budú jedným telom“ (Gn 2, 24), je to zahalený obraz. Hovorí o jednote v láske muža a ženy, ale v skutočnosti Mojžiš videl Krista, Božieho Syna a Cirkev, jednotu Božieho Syna a ľudstva v absolútnej láske Otca a Syna. Jakub však vysvetľuje, že Boh veril, že ľudia ešte nie sú schopní vidieť, a preto toto tajomstvo zahalil obrazom muža a ženy. Ale keď sa manželstvo Syna završilo v jeho Pasche, prichádza Pavol, odťahuje závoj a hovorí o manželstve a volá: „Toto tajomstvo je veľké;

ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ (Ef 5, 32). V skutočnosti sluha na obraze, ktorý nalieva víno neveste a ženíchovi, má podľa starokresťanskej ikonografie tvár s črtami svätého Pavla. Takto môžeme uvažovať o nerozlučiteľnej jednote Krista a Cirkvi ako o základe manželstva. Sviatosť lásky medzi mužom a ženou zakladá manželský pár na základe lásky medzi Kristom a Cirkvou a manželstvo ako sviatosť je zasa vyjadrením tejto lásky, ktorá sa realizuje v jednote Krista a ľudstva. Ako každá sviatosť, aj manželstvo prináša premenu. Dokonca aj rodina, ktorá je sama osebe súčasťou existencie podľa prírody, ako je to charakteristické pre živé bytosti, vtáky, ryby, zvieratá..., je v Kristovi premenená, pretože prostredníctvom Ducha Svätého dostávame účasť na Kristovej láske k jeho Cirkvi. V Káne Galilejskej sa premenou vody na víno otvárajú horizonty sviatosti, to znamená prechod od vína ku Kristovej krvi. To je Eucharistia, sviatosť, ktorá sa realizuje a zjavuje ako Kristovo telo, a zúčastňuje na našom živote. Pavol v skutočnosti vylieva tú istú krv, ktorú nevesta zbiera do kalicha: je to jeho nápoj života podľa lásky, teda spoločenstva božských osôb. Pavol vylieva túto krv nám. Týmto spôsobom sa stáva zrejším, že rodina je oslobodená od krvi ako čisto prirodzenej skutočnosti, aby sa premenila podľa zjednotenia v Kristovej krvi prostredníctvom sviatosti manželstva, v ktorej sa prejavuje konštitutívne jadro samotnej Cirkvi, ako to zdôraznil už svätý Ján Zlatoústý.

Rodina je cirkevnou skutočnosťou, pretože je účasťou na živote Krista, ktorého, ako by povedal Mikuláš Cabasilas, sme naozaj pokrvenými príbuznými.

Obraz odhaľuje, ako je sviatosťná láska medzi mužom a ženou odrazom nerozlučiteľnej lásky a jednoty medzi Kristom a Cirkvou: Ježiš za ňu vylial svoju krv. Ako vysvetľuje páter Rupnik: „V Káne Galilejskej sa premenou vody na víno otvárajú horizonty sviatosti, čiže prechodu od vína ku Kristovej krvi. Pavol v skutočnosti vylieva tú istú krv, ktorú Nevesta zbiera do kalicha.“

„Dúfam, že prostredníctvom tohto malého obrazu dokážeme pochopiť, že pre nás kresťanov je rodina vyjadrením sviatosti a to úplne mení jej význam, pretože sviatosť vždy predstavuje premenu,“ hovorí Rupnik. V kresťanskom manželstve sa totiž láska manželov premieňa, pretože sa stala účastnou na láske, ktorú má Kristus k Cirkvi. V tomto zmysle má manželstvo cirkevný rozmer a je neoddeliteľné od Cirkvi.

Meditácia o. M. I. Rupnika

Rodina sama o sebe patrí k existencii podľa prírody. Vieme, že aj vo svete zvierat existujú rodiny. Aj vtáky a ryby majú rodiny. Rodina teda vyjadruje spôsob existencie živých bytostí, je to niečo, čo patrí k podstate stvorenia.

Ale podľa našej viery, podľa našej kresťanskej tradície to tak nie je, pretože krstom my kresťania dostávame nový život, život nie podľa prirodzenosti, ale podľa života, ktorý patrí Bohu. Boh nám v účasti dáva svoj spôsob bytia.

Pre nás kresťanov je rodina vyjadrením sviatosti, ktorou je manželstvo. A to úplne mení jej význam, pretože sviatosť vždy znamená premenu. Práve v prirodzenom živote Duch Svätý uskutočňuje premenu spôsobu existencie.

A robí to tak, že pretvára prirodzený život, nie tým, že ho popiera, ale tým, že ho preberá a premieňa, pretože prvenstvo už nie je v prírode, ale vo vzťahu.

Pri príležitosti tohto veľkého stretnutia rodín som sa zamyslel nad tým, z čoho vychádzať, aby som vytvoril tento obraz.

Považoval som za dôležité ukázať novosť rodiny podľa Cirkvi, podľa krstu, podľa života v Kristovi, podľa nového človeka.

Preto som si spomenul na veľkého otca sýrskej cirkvi, svätého Jakuba zo Sarugu, ktorý hovorí o „Mojžišovom závoji”.

Svätý Jakub prednáša krásnu homíliu vo veršoch na úryvok z knihy Genezis, kde sa hovorí, že „Boh stvoril muža a ženu“ a potom hovorí, že „muž opustí svojho otca a matku a spojí sa so svojou manželkou

takým spôsobom, že dvaja sa stanú úplne jedno“, teda jednou realitou, jedným telom.

Svätý Jakub zo Sarugu hovorí, že Mojžiš hovoril o mužovi a žene, ale v skutočnosti videl v tejto realite hlbšiu skutočnosť, o ktorej sa neodvážil hovoriť. Preto ju zahalil závojom, aby nikto nemohol vidieť, čo videl on, o čom jeho oči skutočne rozjímali. Prečo? Pretože ľudstvo ešte nebolo pripravené prijať toto veľké tajomstvo.

Keďže ide o muža a ženu, ktorí sa milujú a zjednocujú, vybral som si obraz svadobnej hostiny v Káne Galilejskej. Z múdroslovných textov – napríklad zo Sirachovcovej knihy – vieme, že víno dáva životu chuť, pretože život je láska, ktorá obsahuje zmysel ľudskej existencie. Takže v epizóde z Kány, keď Mária hovorí: „Už nemajú víno“, Mária v tej chvíli vlastne hovorí Kristovi: „Sú tu manželia, ale už nemajú Lásku“.

A keďže vzťah medzi Bohom a človekom bol videný v obraze muža a ženy (spomeňme si len na knihu Pieseň piesní), z tohto úryvku je jasné, že vzťah medzi človekom a Bohom sa vyčerpal, to znamená, že už nie je živý, nie je založený na Láске.

Patristická tradícia vidí v šiestich nádobách Mojžišov zákon, ktorý mal slúžiť na očistenie. Šesť nádob je však prázdnych. Navyše sú z kameňa. Prakticky povedané, v epizóde svadobnej hostiny v Káne sa uskutočňuje obrovský krok vpred vo vzťahu medzi človekom a Bohom: končí sa vzťah založený na zákone, ktorý prichádza zvonku a ktorý sa postupne čítal a chápal moralistickým spôsobom, a predstavuje sa nový vzťah medzi Bohom a človekom, ktorý je vzťahom medzi Otcom a Synom, na ktorom sa zúčastňujú všetci, ktorí Synov život prijímajú za svoj. Je to vzťah, ktorý je skutočne založený na Láске a ktorý sa stáva prejavom Lásky.

Vzal som teda obraz z Kány a šiel som za Jakubom zo Sarugu.

Každý, kto trochu rozumie starokresťanskej ikonografii, v tomto svadobnom sluhovi spozná okamžite tvár svätého Pavla. Nieкто by

mohol povedať: „Ale čo má svätý Pavol spoločné so svadbou v Káne Galilejskej, ak Pavol nebol prítomný v Galilei počas svadby?“ To áno, to áno! Pozrime sa! Chcel by som prečítať niekoľko úryvkov z Jakuba zo Sarugu.

Povedal som, že Jakub tento obraz zahalil. Jakub totiž hovorí: „*Prorok Mojžiš uviedol príbeh o mužovi a žene, / lebo cez nich sa hovorí o Kristovi a jeho Cirkvi. / Mojžiš okom, uneseným proroctvom, videl Krista, / a to ako sa on a jeho Cirkev stali jedno vo vodách krstu; / vidí jeho, ako si ju oblieka v panenskom lone a ju, ako si ho oblieka v krstnej vode*“.

Táto výmena je úžasná! On sa vteľuje a ako Boží Syn sa stane človekom, aby sa potom ona v krstných vodách zjavila ako človek oblečený do Krista.

„... *Ženích a Nevesta sa duchovne stali jedno / a to o nich Mojžiš napísal: ‚Dvaja budú jedno‘... Teda Mojžiš je zahalený, a vidí Krista a nazval ho človekom, / videl aj Cirkev a nazval ju ženou*“. Je to ohromujúce: on nazval človekom, čo bolo Kristom, a ľudskosť prijatú Kristom nazval Cirkvou. „*A pretože bol nad tým rozprestretý závoj, / nikto nevedel, čo je to za veľký obraz a koho predstavuje*.“

Teraz však prichádza to najkrajšie. „*Po svadobnej hostine [teda po Kristovej Pasche] vošiel Pavol dnu a uvidel / závoj, ktorý tam bol rozprestretý, vzal ho a stiahol ho preč z krásneho páru. / Takto objavil a zjavil celému svetu Krista a jeho Cirkev, / ktorých prorok Mojžiš vykreslil vo svojom proroctvě. / Apoštol sa zachvel a zvolal: ‚Toto tajomstvo je veľké.‘ / a začal ukazovať, čo je to za skrytý obraz: / ‚V tých, ktorých v prorockých spisoch nazývajú ‚muž a žena‘, / spoznávam Krista a jeho Cirkev, dvoch, ktorí sú jedno.‘ / Závoj na Mojžišovej tvári je teraz odstránený; / podťe všetci a uvidíte nádheru, ktorá vás nikdy neunaví; / veľké tajomstvo, ktoré bolo zahalené, teraz vyšlo na svetlo. / Nech sa svadobní hostia radujú zo Ženícha a Nevesty, tak krásnych. / Daroval sa*

jej a narodil sa z chudobného dievčaťa; / urobil ju svojou a ona sa s ním zviazala a teší sa s ním. / On zostúpil do hĺbín a vyzdvihol pokornú dievčinu do výšin, / lebo sú jedno, a kde je on, tam je s ním aj ona. / Veľký Pavol, tá veľká hĺbka medzi apoštolmi, / predstavil tajomstvo, ktoré je teraz jasne vysvetlené. / Veľká krása, ktorá bola zahalená, teraz vyšla na svetlo, / a všetky národy sveta uvideli jej nádheru. / Prislúbený Ženích nechal vojsť dcéru dňa do nového lona, / a krstné vody, ktoré predstavovali pôrod, ju porodili: / On zostal vo vode a pozval ju: ona zostúpila, obliekla sa do neho a vystúpila; / v Eucharistii ho prijala, a tak sa potvrdili Mojžišove slová, že dvaja budú jedno. / Z vody pochádza čisté a sväté zjednotenie / nevesty a ženícha, zjednotených v Duchu krstu. / Ženy nie sú zjednotené so svojimi mužmi tak, / ako je Cirkev zjednotená s Božím Synom. / Ktorý ženích zomrie za svoju nevestu, s výnimkou nášho Pána? / Ktorá nevesta si vyvolila za manžela zmasakrovaného muža? / Nájde sa niekto, kto odkedy je svet, daroval svoju krv ako svadobný dar, / okrem Ukrižovaného, ktorý spečatil manželstvo vlastnými ranami? / Kto kedy videl mŕtve telo položené uprostred svadobnej hostiny, / s nevestou, ktorá ho objíma, čakajúc, že ju uteší? / Na ktorej svadobnej hostine, okrem tejto, rozlomili / ženíchovo telo pre hostí namiesto iného jedla? / Smrť oddeľuje ženy od ich manželov, / ale tu je to smrť, ktorá túto Nevestu s jej Milovaným zjednocuje! / On zomrel na kríži a dal svoje telo Neveste, ktorá sa stala slávnou, / ktorá sa ho zmocňuje a každý deň ho jedáva pri svojom stole. / On otvoril svoj bok a spojil svoj kalich so svätou krvou, / aby jej ho dal piť, aby zabudla na svoje mnohé modly. / Ona ho natrela olejom, obliekla si ho vo vode, požila ho v chlebe, / pije ho vo víne, aby svet spoznal, že tí dvaja sú jedno. / On zomrel na kríži, ale ona ho nevymenila za iného; / je plná lásky pre jeho smrť, lebo vie, že má z nej život.“
(Jakub zo Sarugu)

Je veľmi silné, že muž a žena sú vo sviatosti manželstva vštepení do jednoty Božieho Syna s ľudstvom, s Cirkvou. Kristus už nikdy nie je bez tela, bez osláveného tela. Je to vzkriesené telo a takto je manželstvo

účastné tejto nerozlučiteľnej a neotrasiteľnej jednoty medzi Bohom a človekom.

Parafrázujem sv. Jána Zlatoústeho, ktorý potvrdzuje niečo, čo by dnes možno mnohí mohli spochybniť: Sviatosť manželstva je svedectvom aj pre zasvätené osoby, ktoré nasledujú cestu panenstva. V skutočnosti im potvrdzuje to, čo by nemuseli hneď pochopiť, a to, že manželstvo vyjadruje v živote, v dejinách, tú jednotu Krista a jeho nevesty – Cirkvi. Zasvätené osoby teda prostredníctvom osôb žijúcich v manželstve môžu pochopiť, že aj ony vďaka svojmu krstnému povolaniu majú účasť na tejto jednote Krista, Božieho syna, a ľudstva.

Myslím, že Nikolaj Berďajev má v tomto našom historickom kontexte naozaj čo povedať. Raz napísal, že v kresťanských tradíciách sa manželstvo ešte nepreskúmalo, pretože sme ho príliš rýchlo pokrýli rodinou, ale podľa prirodzenosti.

Dúfam, že vďaka tomuto textu, a tiež vďaka tomuto malému obrazu pochopíme, že pre nás kresťanov je rodina vyjadrením sviatosti, a že má cirkevný rozmer, preto je neoddeliteľná od Cirkvi. V nej nemôže krvné puto konkurovať našej účasti na Kristovej krvi, aj keď je ľahké, aby zvíťazila prirodzená krv, a nie krv eucharistická. Ale ako hovorí iný veľký otec, Mikuláš Cabasilas: „My sme naozaj pokrvní s Kristom. Rodičia nám dali krv, ale naša krv už nie je krvou rodičov. Len čo nám ju dajú, naša krv už nie je ich. Zatiaľ čo my sme živí životom, teda Kristovou krvou, ktorá sa stáva našou.“

Pre kresťanov je teda rodina vyjadrením sviatosti a ekleziality (cirkevности) a ukazuje, ako človek žije v tomto svete, keď je zjednotený s Bohom. Stáva sa vyjadrením Boho-ľudskosti (Bohočlovečenstva) Krista.